

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АВТОМОБІЛЕБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Пирожкова Ю.В., к.ю.н, доцент

Запорізький національний університет

У статті висвітлюються питання правового регулювання конкуренції у сфері автомобілебудування в Україні, аналізуються правові заходи щодо підтримки автомобілебудівної промисловості в Україні в умовах світової фінансової кризи, формулюються пропозиції щодо оновлення законодавства у сфері автомобілебудування як для забезпечення підвищення конкурентоспроможності вітчизняної автопромисловості, так і фінансової безпеки та стабільності роботи галузі в цілому.

Ключові слова: автомобілебудівна промисловість, адміністративно-правове регулювання конкурентоспроможності, протекціоністські заходи, конкуренція, конкурентоспроможність.

Пирожкова Ю.В. ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ АВТОМОБИЛЕСТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УКРАИНЕ: СОВРЕМЕННЫЙ ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ / Запорожский национальный университет, Украина

В статье рассматриваются вопросы правового регулирования конкуренции в сфере автомобилестроения в Украине, анализируются правовые аспекты поддержки автомобилестроительной промышленности Украины в условиях мирового финансового кризиса, формулируются предложения пересмотра и усовершенствования законодательства в данной сфере как для обеспечения повышения конкурентоспособности украинской автопромышленности, так и финансовой безопасности и стабильности работы отрасли в целом.

Ключевые слова: автомобилестроительная промышленность, административно-правовое регулирование конкурентоспособности, протекционизм, конкуренция, конкурентоспособность.

Pirozhkova Y.V. FEATURES OF THE LEGAL COMPETITIVENESS ADJUSTING OF MOTOR-CAR CONSTRUCTION INDUSTRIES ENTERPRISES IN UKRAINE: MODERN LEGAL ANALIS / Zaporizhzhya national university, Ukraine

In the article the questions of the legal competition adjusting are examined in the field of motor industry in Ukraine, the legal aspects of support of motor-car construction are analyzed in the conditions of world financial crisis, suggestions of revision and improvement of legislation are formulated in this sphere both for providing of increase of Ukrainian motor-car industry competitiveness and to financial safety and stability of industry in whole.

Key words: motor-car construction, administrative and law competitiveness adjusting, protectionism, competition, competitiveness.

Промисловість України виступає провідною сферою економіки країни, визначає рівень її економічного розвитку, можливості участі у світогосподарському житті. Вона включає біля 20 галузей, а також міжгалузеві комплекси промислового виробництва. Автомобілебудівна промисловість України, яка є складовою міжгалузевого машинобудівного виробництва, на сьогоднішній день є однією з пріоритетних галузей цього комплексу, стратегічною сферою української економіки.

Для автомобільної промисловості всього світу 2008 рік став випробуванням на міцність. Такі фактори, як зростання цін на нафту і наполеглива необхідність економії палива, посилення екологічних вимог та дестабілізація на фінансових ринках, зміни в споживчих перевагах і проблеми з ліквідністю стали іспитами для визначення найсильнішого [1]. Критичне падіння обсягів виробництва зафіксоване і у вітчизняній автомобілебудівній галузі – мінус 85 відсотків за перше півріччя 2009 року, що обумовлене наступними чинниками: розбалансованість виробничих, комерційних та інвестиційних процесів; зменшенням фінансових активів як комерційних банків, так і виробничо-господарських структур; зменшення платоспроможності населення, і як

наслідок цього істотне зниження глобального і внутрішнього попиту на продукцію автомобілебудівних підприємств.

Таким чином, особливої актуальності набуває проблема адміністративно-правового регулювання конкурентоспроможності даної сфери виробництва, адже, як свідчить аналіз ситуації на автомобілебудівному ринку, замало тільки протекціоністських заходів держави щодо підвищення ставок загороджувального ввізного мита на імпортні автомобілі, бо це не тільки не вирішує питання збереження функціонування галузі, конкурентоспроможності вітчизняної автомобілебудівної промисловості, стабілізації фінансової безпеки даної сфери, тобто не дозволяє системно вплинути на виправлення негативної ситуації в галузі, але й зменшує надходження до бюджету від імпорту автомобілів.

За прогнозами вчених-економістів, з 2009 р. по 2015 р. нові ринки у сфері автомобілебудування переростуть у виробництві і збиранні автомобілів уже сформовані ринки у 18 разів. 95% зростання ринку легкових транспортних засобів припаде саме на ринки, що розвиваються. Серед цих ринків країни BRIC (Бразилія, Росія, Індія й Китай) є найперспективнішими. Більше 58% прогнозованого приросту припадає на них. З країн BRIC лідерами виробництва легкових автомобілів стануть Китай та Індія. Споживчий попит тут оцінюється в більш як 2 млрд. авто. Дешеві транспортні засоби і надалі будуть мати велике значення для світових автобудівників, оскільки для глобальної конкурентоспроможності їм потрібно зміцнити свою присутність на ринках, що розвиваються, щоб у такий спосіб компенсувати зниження продажів на висококонкурентних зрілих ринках [1].

Отже, розроблення дієвого механізму правового регулювання конкурентоспроможності вітчизняного автомобілебудування, по-перше, дозволить забезпечити збереження галузі в сучасних умовах світової економічної кризи, по-друге, забезпечить розвиток даної сфери для задоволення попиту в недорогих автомобілях безпосередньо українського споживача.

Враховуючи особливе значення автомобілебудівної сфери для подолання негативних наслідків світової економічної кризи, ретельну увагу перспективам та тенденціям розвитку світового та вітчизняного ринку автомобілебудування приділяють учені-економісти: Вільчинська Т., Гоголев Л., Данілюк М., Камлик М., Кравчук К., Ладюк О., Сухоруков А., Савич В., Хома І. та ін. Безпосередньо питанням формування та розвитку конкурентного середовища присвячена увага вчених-юристів, фахівців у галузі господарського права: А. Бобкової, Д. Задихайло, В. Кулішенко, В. Лаптева, Н. Саніахметової, К. Тотьева. Питання адміністративно-правового регулювання конкуренції у сфері автомобілебудування, на жаль, не досліджується, що слід вважати істотним недоліком, який негативно впливає як на подальші доктринальні дослідження, так і на нормативну та правозастосовну діяльність у відповідній галузі. Задля його усунення можливим вбачається використання загальних положень стосовно конкуренції, сформульованих у вітчизняній науці, із обов'язковим урахуванням специфіки об'єкта регулювання – автомобілебудування.

Мета даної статті – на підставі узагальнюючого аналізу джерел щодо теоретичних підходів до визначення конкуренції, дослідити сучасний стан адміністративно-правового регулювання конкурентоспроможності у сфері автомобілебудування в Україні, окреслити пропозиції щодо її вдосконалення.

Перспективні питання розвитку автомобілебудівної промисловості та регулювання ринку автомобілів до 2015 року закріплені в Концепції розвитку автомобільної промисловості та регулювання ринку автомобілів на період до 2015 року [2]. Аналіз даного документа свідчить, що на сучасному етапі розвитку автомобілебудівної галузі актуалізуються питання щодо підвищення її конкурентоспроможності, а саме –

зміцнення позицій вітчизняних виробників на внутрішньому та зовнішньому ринках автомобільної техніки, підвищення рівня обслуговування, вдосконалення мережі продажу автомобільної техніки. Як планується в даному перспективному документі розвиток повномасштабного виробництва автомобілів повинен здійснюватися поетапно, починаючи з великовузлового складення. Залучення провідних світових автомобілебудівників до створення нових та модернізації діючих потужностей дасть змогу організувати з мінімальними інвестиційними витратами виробництво конкурентоспроможних автомобілів, автобусів, комплектувальних виробів, вузлів, агрегатів і запасних частин для внутрішнього та зовнішнього ринку.

Таким чином, для формулювання базових положень щодо правового регулювання конкурентоспроможності у сфері автомобілебудування, перш за все, необхідно звернутись до етимології самого поняття «конкуренція», адже вона є найважливішим елементом ринкової економіки, без якого не можуть розвиватися ринкові відносини, це вихідне поняття, що визначає їх сутність. Слід зазначити, що як в економічній, так і юридичній літературі не існує єдиного визначення конкуренції, цей термін трактується багатогранно.

Учені-економісти визначають конкуренцію як суперництво між учасниками ринкового господарства за кращі умови виробництва, купівлі і продажу товарів, у літературі запропоноване і подібне визначення: конкуренція - це суперництво між учасниками ринку за кращі умови виробництва і реалізації продукції.

У науковій юридичній літературі також спостерігається різноманітність теоретичних підходів до визначення, так, на думку Г. Шершеневича, "конкуренція насамперед відбувається на ґрунті якості запропонованих товарів. Кожне підприємство прагне залучити до себе увагу споживачів дійсними або уявними перевагами своїх товарів перед товарами суперників" [3, 234]. К. Тотьєв вважає, що за своєю природою конкуренція – це правомірна, тобто не заборонена законом, автономна діяльність підприємств, метою якої є одержання найбільш вигідних умов виробництва і збуту законними способами [4, 39]. Р. Шишка вважає, що конкуренція – це змагальність між товаровиробниками за кращі й економічно більш вигідні умови виробництва і реалізації продукції і, водночас, конкуренція як засіб ринкової економіки є об'єктом правового регулювання і спеціального інституту законодавства [5, 552].

Відповідно до ст.1 чинного Закону України «Про захист економічної конкуренції», економічна конкуренція (конкуренція) – змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку [6].

Таким чином, конкуренція у сфері автомобілебудування – це врегульована нормами права змагальність між автомобілебудівними підприємствами, діючими одночасно в межах одного товарного ринку, з метою отримання прибутку або збільшення власної долі ринку, яка обмежує можливості кожного з них впливати на загальні умови обігу товарів. Конкурентоспроможність українських автовиробників повинна забезпечуватися шляхом модернізації діючих і утворення нових підприємств, впровадження новітніх високопродуктивних технологій та обладнання для виробництва автомобільної техніки, комплектувальних виробів, вузлів, агрегатів і запасних частин, що відповідають сучасним міжнародним технічним та екологічним стандартам.

Слід зазначити, що для порятунку українського автомобілебудування Верховна Рада України 18 грудня 2008 року прийняла Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо мінімізації впливу фінансової кризи на розвиток вітчизняної промисловості" № 694-VI [7], що був опублікований в газеті "Урядовий кур'єр" від 3

лютого 2009 року, який рішенням № 18-рп/2009 від 14.07.2009 р. Конституційний Суд України визнав неконституційним. Також ще одним кроком на підтримку вітчизняного автомобілебудування було прийняття Закону України від 20.02.2009 р. № 3379 «Про внесення змін до деяких законів України з метою поліпшення стану платіжного балансу України у зв'язку із світовою фінансовою кризою», який встановив тимчасову 13% надбавку до ставок увізного мита на автомобілі, що була запроваджена як тимчасовий захід. Термін дії – з 06 березня 2009 року до 06 вересня 2009 року. На жаль, дані законодавчі акти переслідували тільки одну мету – підтримати національного виробника, захистити галузь від занепаду та знищення. Нормативних актів, які б були спрямовані на стимулювання науково-технічного розвитку галузі, розглянуто у вигляді законопроектів не було.

Проведені дослідження дозволяють стверджувати, що для забезпечення конкурентоспроможності українського автомобіля на сучасному етапі необхідно враховувати тенденції розвитку світового ринку автомобілебудування, а саме брати до уваги, якими будуть автомобілі через десять років, коли ціни на пальне стануть ще вищими, а екологічні стандарти для автопрому – ще суворішими.

На сучасному етапі в Україні виробничі потужності підприємств національних автовиробників (в Україні їх чотири – "ЗАЗ", "Богдан", "Єврокар" та "КрАСЗ"), здатні продукувати 370 тисяч авто за рік, обслуговувати не тільки внутрішній ринок, але й забезпечувати просування вітчизняної продукції на міжнародний ринок, інтеграцію вітчизняних підприємств з виробництва комплектувальних виробів, вузлів, агрегатів і запасних частин у світове автомобілебудування. Для реалізації даних положень, Україні, безумовно, замало просто виробляти український автомобіль, адже і зараз він не користується дуже великим попитом навіть в українських споживачів, назріла негайна необхідність переглянути процес виробництва у зв'язку з питаннями «ціна-якість» та реалізації «екологічної стратегії» щодо сучасного вітчизняного автомобіля. Український автомобіль сьогодні є неконкурентоздатним на світовому ринку автомобілебудування, бо перш за все не відповідає встановленим для автовиробників стандартам із «чистоти вихлопу», які з кожною п'ятирічкою посилюються. Зокрема, з 1 вересня 2009 року стандарту Євро 5 мають відповідати всі вироблені в країнах ЄС автомобілі, через рік - усі машини, що надходять у продаж. А вже з 1 вересня 2014 року набирає чинності жорсткіший Євро 6, з веденням якого абсолютно всі екологічні пільги для автоконцернів буде скасовано. У зв'язку з цими заходами всі автомобілебудівні гіганти саме зараз працюють над підвищенням конкурентоспроможності своїх автомобілів. Так, наприклад, світові автовиробники вкладають багатомільйонні суми в розробку новітніх технологій, які могли б здешевити виробництво гібридних автомобілів, розробляють моделі «екологічних машин». Безперечно зрозуміло, що без державної підтримки, без оновлення конкурентного законодавства у сфері автомобілебудування в Україні цей процес є неможливим.

Таким чином, для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної автомобілебудівної галузі, перш за все необхідно розробити правовий механізм, де врахувати наступні питання:

- 1) розробити та затвердити Загальнодержавну цільову економічну програму розвитку автомобілебудівної промисловості та регулювання ринку автомобілів на період до 2015 року;
- 2) доцільним вбачається створення відкритої державної бази даних та здійснення моніторингу науково-технічних розробок у сфері автомобілебудування для удосконалення вітчизняного автомобілебудування;
- 3) передбачити в Державному бюджеті на наступні роки кошти на здешевлення кредитних ресурсів для реалізації інвестиційних програм в автомобілебудуванні;

- 4) розробити та прийняти Закон України про стимулювання конкурентоспроможності автомобілебудування в Україні, у якому передбачити наступне:
- з метою створення нових виробництв із впровадження енергозберігаючих технологій розробити механізм стимулювання наукових розробок у галузі фундаментальних та прикладних досліджень, а саме затвердити процедуру отримання державних грантів для ведення науково-дослідної і дослідно-конструкторської діяльності з розробки автомобільної техніки та її компонентів;
 - гарантії захисту іноземних інвестицій у галузь автомобілебудування в Україні;
 - пільгові умови державного кредитування галузі щодо створення нових «екологічних автомобілів».

ЛІТЕРАТУРА

1. Родіонова Ю.Г. Перспективи та тенденції розвитку ринку автомобілебудування у світовій економіці [Електронний ресурс] // [www. google. ru](http://www.google.ru).
2. Про схвалення Концепції розвитку автомобільної промисловості та регулювання ринку автомобілів у період до 2015 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 серпня 2006 року № 452-р // Офіційний вісник України. – 2006. – № 31. – Ст. 361.
3. Шершеневич Г.Ф. Учебник торгового права (по изданию 1914 г.) / Шершеневич Г.Ф. – М.: «СПАРК», 1994. – 335 с.
4. Тотьев Ю.К. Правовая поддержка конкуренции в России / Ю.К. Тотьев // Государство и право. – 1997. – № 12. – С. 37-42.
5. Шижка Р.Б. Предпринимательское право Украины: учебник / Шижка Р.Б. – Х.: Эспада, 2001. – 624 с.
6. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – Ст. 64.
7. Про внесення змін до деяких законів України щодо мінімізації впливу фінансової кризи на розвиток вітчизняної промисловості: Закон України від 18.12.2008 р. № 694-VI // Офіційний вісник України. – № 8. – Ст. 236 (втратив чинність).

УДК 351.746.1 (477)

ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ ПРАЦІВНИКАМИ МИТНОЇ СЛУЖБИ: СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАГАЛЬНОГО ТА СПЕЦІАЛЬНОГО

Приймаченко Д.В., д.ю.н., доцент

Щербина В.І., к.ю.н., доцент

Академія митної служби України

У статті наводиться комплексний аналіз загального та спеціального законодавства, що регулює питання особливостей правового статусу державних службовців митної служби.

Ключові слова: державна служба, управлінський працівник, митна служба, державний службовець митної служби, митні органи, спеціалізовані митні установи, митна справа.